

פרפראות בפרשה

לעילוי נשמת
הרב חפץ בן אסתר זצ"ל

ר"ח אדר התשפ"ה
מפטיר בן שבע שנים (מלכים ב יב) א
ויקראת יהונדע את הברית (מלכים ב יא) ס

פרשת תרומה – שבת שקלים

עלון פרפראות בפרשה וחינוכי תורה מ'א' ועד ת' על פרשת השבוע עניינא דיומא מפרשי ומדרשי חז"ל
התשובות מסודרות לפי סדר א-ב

בפרשה 96 פסוקים = האפוד, המלאך

ויקח משה חצי הדם – מי חלקו? מלאך בא וחלקו.

בפרשת תרומה 3 מצוות, מתוכן 2 מצוות עשה ו-1 מצוה לא תעשה. (ספר החינוך)

עשה: בניין בית הבחירה • סידור לחם הפנים ולבונה. לא תעשה: שלא להוציא בדי הארון ממנו.

צירוף שם הנכבד המאיר בחודש הזה יהי"ו, ויוצא מפסוק מסופי תיבות (בראשית מט יא) ע"ה ולשקרה בני אֶתְנֹו (בני יששכר)
חודש אדר – מהות שם החודש מלשון אדיר, שחודש זה גדול שבו נולד משה בן עמרם. (מדרש השמות)

בערב שבת שקלים יפריש כ"ו פרוטות לצדקה כמנין שם הוי"ה ברוך הוא, ובראש חודש אדר יפריש י"ג פרוטות כמנין אח"ד והם נגד שלשה פעמים
אח"ד נגד שלשה תרומות שהיו תורמין, וינצל מל"ט קללות ויזכה לט"ל של תחית. (מועד לכל חי סימן לא)

דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. (כה ב) וסמך ליה (כד יח) ויהי משה בקר ארבעים יום וארבעים לילה. לימד שהתרומה בעין יפה אחד מארבעים. לא נתנה התורה לדרש אלא לאוכלי הפן, ושון להם אוכלי תרומה. (מכילתא ריש בשלה) ויקחו לי מי שעוסק בתורה שניתנה למ' יום כאילו לוקח לי. אין לו להקב"ה אלא ד' אמות של הלכה. (ברכות ה.) לי תרומה כמנין ל"י עין יפה. ויקראל ויקחו לי ר"ת לוי וכן ס"ת לוי, אע"פ שלא היו הלויים נותנים תרומה היו רשאים לתת ואם שקלו מקבלין מידיהם. תרומה מ' יותר מן התורה, שהתורה ניתנה למ' יום. ועוד התורה ניתנה למ' יום ביום נ' מיציאת מצרים בשבועות, ונ' שערי בינה ואחד נסתרה, ויום מתן תורה לא נודע. והיא מחלוקת בגמרא: ב'שמי בחדש ניתנו עשרת הדברות ל'שאל. רבי יוסי אומר: ב'שבעה בו. (שבת פו:), שבועות לא נודע כשאר חגים שתאריכו אינו מצוין בתורה, והוא חל ביום החמישים לתחילת ספירת העומר. וכן תרומה לא ניתן לה שיעור. (הרומה) אותיות תורה מ', לומר כי לא ניתנה תורה אלא לאוכלי הפן שאכלוהו מ' שנה במדבר, כלומר לבטלים לה דאיתא במדרש (מדרש תהלים קג) 'כל השנים שהיו ישראל במדבר היה המן יורד להם והבאר עולה להם. לשמרי בריתו. שהיו זוקקים להם והיו יכולין להיות שומרין את התורה ויגעים בה אבל עכשיו שאדם מזדקק לפרנסתו ולזכרי פקדו'. שכל העוסק בתורה שניתנה למ' יום הוא לי. (פענח רזא)

ויקחו לי תרומה, תרומתי, התרומה, כנגד ג' תרומות, עין יפה עין רעה ועין בינונית. וכולם נרמזים בפסוק. לי גימטריא מ'. עין יפה אחד מארבעים. כל גימטריא נ', עין בינונית אחד מחמישים. מאת כל ר"ת ס' בגימטריא, עין רעה אחד מ'. ובאלפא ביתא הם סמוכים זה אצל זה מ' נ' ס'. וכולם נרמזו במלת תרומה, ר"ת תרומה ראויה והגונה מארבעים האחד. וכן ר"ת תרומה ראויה ובינונית מחמישים האחד. וכן ר"ת תרומה רעה ופחותה מששים האחד. (רבינו אפרים) ויקחו לי תרומה פרש"י – 'לי' לשמי. לשמי בגימטריא לב שמח (380). שיתנו צדקה בלב שמח. (אמרי חיים)
ויקחו לי תרומה בגמטריא 'שפע ברכה והצלחה'. שכן על ידי הצדקה של בני ישראל עולה קרנם למעלה, שיהיה להם שפע של ברכה והצלחה. (ר מרדכי מקומור)
דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה. (כה ב) מדרש פליאה 'הדא הוא דכתיב שמע ישראל – הנה אלהינו – הנה אחד'. מה הקשר בין פסוק זה למצות התרומה למלאכת המשכן?

תרומה רומזת על התורה שניתנה לישראל בסוף מ' יום לעלייתו של משה רבינו לשמים לקבלה. תרומה – תורה מ'.

שמע – 3 אותיות, כנגד 3 קרואים בימים ב' ו-ה'.

ישקאל – 5 אותיות, כנגד קריאת התורה של ימים טובים בהם קוראים 5 קרואים.

י-הנה – 4 אותיות, כנגד 4 קרואים שבראש חודש.

א-להינו – 6 אותיות, כנגד 6 קרואים שביום הכפורים.

י-הנה אחד – 7 אותיות, אלו שבעת הקרואים בשבת קודש.

וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וזכסף ונחשת. (כה ג) במילים אלו רמזים כל הימים בהם קוראים בתורה בציבור:

ז – יום השביעי, שבת קודש. ה – יום חמישי. ב – יום שני. כ – כפורים. ס – סוכות. פ – פורים. פסח. ז – גרות חנוכה. ח – חודש – ראש חודש, וראש

השנה. ש – שבועות, שמיני עצרת, שמחת תורה. ת – תענית ציבור. (תורת משה' להחת"ס)

זהב וזכסף ונחשת. זהב רמז ליראה כמו שכתוב (איוב לו כב) מצפון זהב יאֶתה. כסף מלשון כסופין רמז לאהבה. נחשת בגמטריא יום שבת (758). ע"י אהבה ויראה יכול אדם להמשיך עליו קדושת שבת קודש בכל יום. תלמיד חכם שעושה כן, נקרא מטעם זה שבת דכולי שנתא (זה"ל כ"ט ע"א) ויזכה ליום שכולו שבת. (צמח צדיק)

ונודעת לך שם ודברתי אתה מעל הכפרת מבין שני הכרבים אשר על ארון העדת את כל אשר אצנה אותך אל בני ישראל. (כה כב)

למה דיבר איתו ה' דווקא מבין שני הכרבים. להורות שיעסקו בתורה יחדיו שנאמר (מלאכי ג טו) אז נדברו יראי – הנה איש אל רעהו ויקשב י-הנה וישמע

ויקטב ספר זכרון לפניו ליראי – הנה ולחשבי שמו. תרי"ג מצות (1151 עם התיבות) בגמטריא לפניו ליראי – הנה ולחשבי שמו. (ספר חסידים תתקנט)

ועשית שנים פרבים זהב מקשה תעשה אתם (כה יח) פרש"י – דמות פךצוף תינוק להם (סוכה ה:). הטעם בזה לרמז מה שאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"כ) הלומד

ילד, למה הוא דומה? לדין פתובה על גר חדש. כך גירסת הילדות אינה משתכחת (הרע"ב) השגת הילד קלה, ותופס כל העיונים הדקים מהר. וכמו הנניר

החדש שאינו מטושטש מקודם מכתבה אחרת, ניכר הכתיבה עליו אף כשיתבשר הדיו. כ"כ גירסא דינקותא זוכרה לזמן מרובה (תפארת ישראל) א"נ רמז מה דאיתא במדרש (מדרש שמואל א), אמר רבי אלעזר מה התינוק הזה מבקש לאכול בכל שעות היום כך אדם צריך להיות יגע בתורה בכל שעות היום. וכן (עירובין

נד: מה התינוק כל זמן שהוא ממשמש בה הוא מוצא בה טעם חדש כך התורה כל ההוגה בה מוצא בכל יום טעם חדש. (פרדס שמאי)

כתב בספר 'כף החיים': **בפרשת שקלים** ראוי ללמוד משניות של מסכת שקלים. ובפרשת פרה מסכת פרה. וקידוש החודש [משניות ראש השנה] בפרשת החודש. וכן מסכת פסחים בפסח ומסכת יו"ט [ביצה] וחגיגה ומו"ק. וכן בכל זמן וזמן המסכתות השייכות. בתשעה באב מסכת תענית וכו' ובי"ד באייר פסח שני. (של"ה הקדוש). וכו', והטעם לזה על פי מה דאיתא בסנהדרין. (ק"א ע"א). **כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם** שנאמר (משלי טו כג) **וְדָבָר בְּעֵתוֹ מִה טוֹב**. יעו"ש. (כף החיים סימן תכט ס"ק ו')

ובספר 'אהבת שלום' (רי"ח אדר) כתב, דההכנה לפורים הוא מראש חודש אדר, וז"ל: וההכנה לזה הוא מראש חודש, על דרך אמרם ז"ל, שקלי ישראל קדמו לשקלי המן, והיינו שאיש המשכיל צריך להכין את עצמו מראש חודש על פורים גאולה הגוף בחינת מחיית עמלק, עד כאן. **אדר** ר"ת רעוא דרעווין אשתכח, היינו שכל החודש כולו הינו עת רצון לפעול בו דבר ישועה ורחמים. (צמח צדיק)

שאלות

- א. **דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְחֻ לִּי תְרוּמָה**. (כה ב) מובא במדרש (ש"ר לג ד) הדא הוא דכתיב (דה"א כט יא) **לֶךְ יְהוָה הַגְדִּילָה וְהַגְבִּירָה וְהַתְפַּאֲרָת וְהַנְצַח וְהַהוֹד וְגו'** ומובא בחז"ל שהקב"ה קידש את עם ישראל בשלושת קנייני הקידושין: בכסף בשטר ובביאה. בכסף – זהו כסף המשכן – **וַיִּקְחֻ לִּי תְרוּמָה**. בשטר – זו התורה. ובביאה – לעתיד לבוא, כמו שנאמר (ישעיה נד ה) **כִּי בְעֵלְיָד עֲשִׂיךָ יְהוָה צְבָאוֹת**. יש להקשות שהרי ידוע בקידושי כסף הבעל נותן לאשה את הכסף, וכאן נמצא שבני ישראל [האישה] הם אלו שנתנו לקב"ה [האיש]. וקידושין באופן כזה אינם חלים.
- ב. **וְעֲשִׂיתָ סִירְתָּיו לְדִשְׁנוֹ וְעֵצֵיו וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמִחַתְתָּיו לְכָל כְּלִי מַעֲשֵׂה חֲדָשָׁת**. (כו ג) בשאר הכלים **וְעֵצֵיו וּמִזְרָקָתָיו וּמִזְלָגָתָיו וּמִחַתְתָּיו** לא נאמר למה הם משמשים, למה רק בסירְתָּיו פירש **לְדִשְׁנוֹ**. מה בא למעט.
- ג. **וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם**. (כה ח) כתב הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"א ה"ב) – אין בונין את המקדש בלילה שנאמר (במדבר ט טו) **וּבַיּוֹם הַקֵּים אֶת הַמִּשְׁכָּן** ביום מקימין לא בלילה ועוסקין בבנין מעלות השחר עד צאת הכוכבים והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם אנשים ונשים כמקדש המדבר. לכאורה קשה מאחר ובונים אותו ביום ולא בלילה הרי זו 'מצות עשה שהזמן גרמא' ומדוע נשים חייבות בבנייתה.
- ד. **וְעֲשִׂיתָ שְׁנֵים עָרֵים כְּרִבִּים זָהָב מִקְשָׁה מַעֲשֵׂה אֲתָם מִשְׁנֵי קְצוֹת הַכִּפְרֹת**. (כה יח) מה הטעם דכתיב **שְׁנֵים כְּרִבִּים** ולא כתיב **שְׁנֵי כְּרִבִּים**.
- ה. **וְעֲשִׂיתָ מִנְרֹת זָהָב טָהוֹר**. (כה לא) נצטיינו בזה לעשות מנורה במקדש. מה הטעם שלא נמנה בתרי"ג מצוות, עשיית המנורה.
- ו. ראייה בפרשה למנהג לסמן את דפנות הסוכה, לפי סדר עמידתן ולא ישנה הסדר משנה לשנה.
- ז. **וְעֲשִׂיתָ שְׁלֹחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אָרְפוֹ וְאָמָה רַחְבּוֹ וְאָמָה נְחָצִי קָמָתוֹ**. **וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר** וְעֲשִׂיתָ לוֹ זָר זָהָב סָבִיב. (כה כג-כד) בזמן שבית המקדש קיים מזבח מכפר על אדם ועכשיו שאין בית המקדש קיים שולחנו של אדם מכפר עליו. (מנחות צז). רמז בפסוק לשלוש ברכות בברכת המזון מן התורה.
- ח. **וְנָתַתָּ עַל הַשְּׁלֹחַן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד**. (כה ל) נס גדול נעשה בלחם הפנים סילוקו כסידורו. שלושה ניסים נעשו בו וסימנך **'חלה'**.
- ט. **עֲשֹׂר אֲמוֹת אֶרֶץ הַקֶּרֶשׁ** וְאָמָה נְחָצִי הָאָמָה רַחֵב הַקֶּרֶשׁ הָאֶחָד. (כו יז) כיצד נכנס משה למשכן והרי היה גובהו עשר אמות (משה כמה הוה?) – עשר אמות – ברכות נד: וכן היאך היה אהרון נכנס למשכן להיטיב את הנרות ולהקטיר הקטורת ואמרינן (שבת צב). גוֹבֵהֶן שֶׁל לְוִיִּם עֲשׂוֹר אֲמוֹת.
- י. **וְנָתַתָּ עַל הַשְּׁלֹחַן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי תַמִּיד**. (כה ל) עוביו המינימלי של לחם הפנים.
- י. **שִׁמֹן לַמָּאֵר בְּשִׁמְיָם לְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים**. (כה ו) מדוע הזכיר הכתוב רק את הבשמים שנותנים לשמן המשחה ולא גם את השמן עבור שמן המשחה. שהרי השתמשו בשמן לא רק למאור אלא גם לשמן המשחה. הול"ל 'שמן למאור ולמשחה'. מהי כמות השמן שממנו הכין משה רבינו את שמן המשחה.
- כ. **וְהָיוּ הַכְּרִבִּים פְּרָשֵׁי כֹנָפִים לַמַּעֲלָה סֹכְכִים בְּכֹנָפֵיהֶם עַל הַכִּפְרֹת וּפָנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו אֶל הַכִּפְרֹת יִהְיוּ פָנֵי הַכְּרִבִּים**. (כה ט) למה הוצרך לכתוב עוד **אֶל הַכִּפְרֹת יִהְיוּ פָנֵי הַכְּרִבִּים**, אחר שכתב **סֹכְכִים בְּכֹנָפֵיהֶם עַל הַכִּפְרֹת**. ומה בא ללמדנו.
- כ. **וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים, וְצִפִּיתָ אוֹתוֹ זָהָב טָהוֹר** מִבֵּית וּמִחוּצוֹ תַּצְפֹּנוּ וְעֲשִׂיתָ עָלָיו זָר זָהָב סָבִיב. (כה י"א) מה הטעם שלא היה הארון עשוי כולו מזהב.
- ל. מנין האותיות של שמות האבות והאימהות, והקשר לקרשי המשכן.
- מ. רמז בפרשה להלכה שאם קהל רצו לבנות בית כנסת וביקש אחד לתת בעד כולם, אין מניחים לו לתת, לפי שמצווה שהיה לכל אחד חלק בו.
- נ. **שִׁמֹן לַמָּאֵר בְּשִׁמְיָם לְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים**. **אֲבָנֵי שֹׁהַם וְאֲבָנֵי מִלֻּאִים לְאָפֶד וְלַחֹשֶׁן**. (כה יז-יח) מה הטעם דאצלנו כתיב בלא ו'. ואילו בפרשת ויקהל כתיב (לה ח-ט) **וְשִׁמֹן לַמָּאֵר וּבְשִׁמְיָם לְשִׁמֹן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים**. **וְאֲבָנֵי שֹׁהַם וְאֲבָנֵי מִלֻּאִים לְאָפֶד וְלַחֹשֶׁן**. עם ו' החיבור.
- נ. **לְכָל כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן כֹּל עֲבֹדָתוֹ וְכָל יְתֻדָּתָיו וְכָל יְתֻדַּת הַחֹצֵר חֲדָשָׁת**. (כו יט). בפסוק זה רמז לנרות החנוכה.
- ס. אֶמֶר חֲזָקָה אָמַר רַבִּי יְהִימָה מִשּׁוֹם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹסִי: כָּל הַמִּצְוֹת פּוֹלֵן אֵין אֲדָם יוֹצֵא בָּהֶן אֶלָּא דָּרָךְ גְּדִילָתָן, שֶׁנֶּאֱמָר (כו טו): **עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים**. פרש"י כגון קרשי המשכן ועמודים ולולב והדס וערבה. דרך גדילתן – התחתון למטה והעליון למעלה. (סוכה מה:). באיזה מצוות מצינו שאין צריך דרך גדילתן והטעם בזה. מה הטעם שבארון ומזבח כתוב רק **עֲצֵי שִׁטִּים**. ולא כתיב עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים.
- ע. **אֲבָנֵי שֹׁהַם וְאֲבָנֵי מִלֻּאִים לְאָפֶד וְלַחֹשֶׁן**. **וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם**. (כה ז-ח) מספר האותיות שהיו כתובים באבני האפוד.
- ע. **וְהַבְרִית הַתִּיכֹן בְּתוֹךְ הַקֶּרֶשׁ מִבְּרַח מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה**. (כו כח) אורכו של הברית התיכון מקצה לקצה.
- פ. אלו חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁהָיוּ בֵּין מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן לְמִקְדָּשׁ שֵׁנִי, וְאֵלּוּ הֵן: אֲרוֹן וְכַפֹּרֶת וְכְרוּבִים, אֵשׁ, וְשִׁכְנָה, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וְאוֹרִים וְתוֹמִים. (יומא כא:). למה לא עשו ארון בבית המקדש השני, אם מפני שנגזרו בימי יאשיהו המלך לוחות העדות, היה להם לעשות ארון אף שאין להם לוחות כמו שעשו בחושן אע"פ שלא היה בבית שני אורים ותומים.
- צ. איתא בחולין (קט:). כל דאסר לן רחמנא שרא לן כוותיה אסר לן דמא שרא לן כבדא וכו' כל מה שאסר לנו הקב"ה התיר לנו כמותו, אסר לנו דם והתיר לנו לאכול כבד שמלא בדם. וכו'. האם יש איזה אופן שבו ח"ו מותר כפירה.
- ק. **וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים נְחָצִי אָרְפוֹ וְאָמָה נְחָצִי רַחְבּוֹ וְאָמָה נְחָצִי קָמָתוֹ**. (כה י) מה הטעם שפתח בארון תחילה, ובמעשה בצלאל מצינו שעשה תחילה המשכן ואח"כ הכלים, ארון ומנורה ושולחן, שהיכן כניס את הארון והשולחן כל זמן שאין המשכן עשוי.
- ק. **וְעֲשִׂיתָ פֶּרֶת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וּשְׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב יַעֲשֶׂה אֹתָם כְּרִבִּים**. (כו לא) פרש"י – כָּבֵד פֶּרֶשְׁתִּי שֶׁזוֹ הִיא אֶרֶינָה שֶׁל שְׁמֵי קִירוֹת, וְהַצִּיּוּרִין שֶׁמִּשְׁעֵי עֲבָרֶיהָ אֵינָן דּוֹמִין זֶה לָזֶה. אֲרִי מַצֵּד זֶה וְנֶשֶׁר מַצֵּד זֶה. מה הטעם שלא עשו את הציורים על גבי הפרוכת זהים משני צידיהם.
- ר. **כָּל אֲשֶׁר אָנִי מְרַאֶה אוֹתָהּ אֶת תְּכֵנִית הַמִּשְׁכָּן וְאֶת תְּכֵנִית כָּל כְּלִי וְכָן מַעֲשֵׂיו**. (כה ט) כמה היו סה"כ במשכן קרשים לולאות וקרסים.
- ש. אֶמֶר רַבִּי תַמָּא בְּרַבִּי חֲנִינָא, מֵאִי דְּכָתִיב: **עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים**. שְׁעוֹמְדִים דָּרָךְ גְּדִילָתָן. דָּבָר אַחֵר: "עוֹמְדִים", שְׁעוֹמְדִין אֶת צַפּוֹנִין. דָּבָר אַחֵר: "עוֹמְדִים". שְׁמָא תֵּאֵמַר אֲבָד סִבְרָן וּבִטְלַן סַפּוֹנִין — תִּלְמוּד לומר: "עוֹמְדִים", שְׁעוֹמְדִין לְעוֹלָם וְלָעוֹלָמִים. (יומא עב). מספר השנים שעמד המשכן בשילה, שם היה המשכן מבניין ולא השתמשו בקרשים אלא ביריעות.
- ת. **וְעֲשִׂיתָ מִנְרֹת זָהָב טָהוֹר מִקְשָׁה מַעֲשֵׂה הַמְּנוֹרָה** (כה לא) מַאֲלִיָּה. לִפִּי שְׁהִיָּה מִשָּׁה מִתְקַשָּׁה בָּהּ, אֶמֶר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: הַשְּׁלֹף אֶת הַפֶּכֶר לְאוֹר, וְהִיא נַעֲשִׂית מַאֲלִיָּה. לָכֵךְ לֹא נִתְּבַח מַעֲשֵׂה. ואילו לקמן מסיים (בפסוק מ) **וַיִּרְאֶה וַעֲשֵׂה בְּתַבְרֵיתָם אֲשֶׁר אֹתָהּ מְרַאֶה בָּהֶר**. משמע דהוא יעשה אותה.
- ת. אֶמֶר רַבִּי אֵילֵעָז, בְּאוֹשָׁא הַתְּקִינוּ: הַמְּבַבְז לַעֲנִיִּים אֵל יִבְבְּזוּ יוֹתֵר מִחוּמָּשׁ. תִּנְיָא נִמֵּי כִּכִּי: הַמְּבַבְזוּ אֵל יִבְבְּזוּ יוֹתֵר מִחוּמָּשׁ, שְׁמָא יִצְטָרֵךְ לְבָרִיָּוִת. (כתובות נ).

תשובות

- א. אדם חשוב שמקבל כסף מאשה בגין הקידושין – הרי היא מקודשת, משום שהיא נהנית מכך שהוא מקבל ממנה. (קידושין ה.) וכך בעניינינו ויקחו לי תרומה שהיא כסף קידושין, וקשה הלא האיש צריך לתת את הכסף? לזה מתרץ המדרש לך י-הנה הגדלה, ונמצא שהקב"ה הוא כביכול בבחינת 'אדם חשוב' ושפיר נתקדשו בני ישראל. (אלשיך, מדרש יהונתן)*
- ב. בישול בשר הקרבנות בא למעט שאין חיוב לעשות אותם מנחשת, שהרי מפורש (ויקרא ו כא) וכלי קרש אשר תבשל בו כי אין להם דין כלי שרת. שהרי אין עושים כלי שרת מחרס (זבחים צו.). אבל הסירות לדשנו המה כלי שרת ועושים אותם מנחשת. (אזנים לתורה)
- ג. גזירת הכתוב היא שנאמר (לה כב) ויבאו האנשים על הנשים. א"נ בנין ממש אסור בלילה, אבל תיקון והכנת הדברים הצריכין לבנין מותר אף בלילה, נמצא שהנשים חייבות לסייע בעצמן ובממונם ולא לבנות ממש. (דברי מלכאל ח"ה סצ"ט)*
- ד. דומים היו זה לזה, אך לא שוים זה לזה. בכל מקום שכתוב שני הם שווים. כמו שני לחת העדת, שני כבשים, שני השעירים. שני הכרובים היו בדמות ילד וילדה ונצטוו משה רבינו לעשותם מקשה אחת ופניהם איש אל אחיו. (רבינו בחיי, מלבי"ם)*
- ה. הכשר מצוה הוא – למצוות ההדלקה שתהיה במנורה של זהב משקלה כך וכך, והוא תשמיש קדושה. (רמב"ן סה"מ עשה לג) (עבד המלך)*
- ו. והקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר. (כו ל) וכי יש משפט לעצמי? אלא אי זהו קרש זכה להינתן בצפון יתן בצפון בדרום יתן בדרום. (ירושלמי שבת יב) (ללמדך שתשמור משפט סידורן הראשון וזה הקרש שזכה להנתן בצפון יתן בצפון לעולם ושבדרום יתן בדרום לעולם. פני משה)*
- ז. זה"ב - ז' ברכת הזן את העולם, ה' הארץ, ב' בונה ירושלים. (רבינו בחיי, הרא"ש)
- ח. חם, לה, הבל ר"ת חלה. לחם הפנים נקרא גם 'חלה' דכתיב (ויקרא כד ה) ואפית אתה פתים עשירה חלות שני עשרנים יהיה החלה האחת. נס גדול נעשה בלחם הפנים סילוקו כסידורו שנאמר (ש"א כא, ז) לשום לחם חם ביום הלקחו. (מנחות כט.) שלושה ניסים נעשו בו. היה נשאר חם שבוע ימים כמו בשעת יציאתו מן התנור. נשאר היה טרי ורך כבשעת אפייתו. יצא ממנו הבל תמיד. (בן יהודה – יומא כא. ע"פ הריטב"א)
- ח. חפרו הנמיכו והעמיקו קצת את קרקע המשכן כדי שיוכלו להיכנס שם. (טעמא דקרא בשם מקדש הקודש)
- ט. טפח - אין פנים פחותים מטפח. כתיב הכא אל פני הכפרת וכתוב התם (בראשית כו ל) מאת פני יצחק אביו. (רבינו בחיי בשם המדרש)
- י. י"ב לוגין היה שמן המשחה שעשה משה רבינו במדבר - נסים הרבה נעשו בו מתחלתו ועד סופו, ובו נמשח המשכן וכליו וצאן וכו' וכלי שבעת ימי המלוואים, ובו נמשחו פהנים גדולים ומלכים, וכולו קנים לעתיד לבא, שנאמר: שמו משחת קדש יהיה זה לי לדריכתם - 'זה' בגימטריא שנים עשר לוגין קניין. (כריתות ה:) מאחר וכמות הבשמים היתה גדולה בהרבה יותר מהשמן שבה, נחשב למיעוט ברוב הבשמים, לפיכך לא הזכיר את אותו השמן אלא רק הבשמים. (אזנים לתורה)
- כ. כפופים היו פניהם למטה לצד הכפורת. (תוס') כאדם שמביט למטה דרך ענוה וצניעות. (הרוקח). לומר שלא יפנה אדם לדבר אחר אלא לתורה. (אמרי נועם)*
- כ. כבד הוא לנושאו והיו נושאים אותו בכתף. וכן במזבח הזהב ובמזבח הנחשת. והא דאמרין שהארון היה נושא את נושאו, לפי שעה היה. (דעת זקנים)
- ל. ל"א אותיות בשמות האבות והאימהות: [אברהם יצחק יעקב ישראל שרה רבקה רחל לאה] במשכן היו עשרים קרשים בדרום עשרים בצפון ושמונה במערב, רחבו של כל קרש היה אמה וחצי ועביו אמה. נמצא שאורך המשכן מבחוץ היה ל"א אמות. (אמה וחצי כפול עשרים קרשים ואמה נוספת עביו של הקיר המערבי). רחבו של המשכן היה י"ב אמה (אמה וחצי כפול שמונה קרשים). מנין האותיות של שמות האבות והאימהות בהפחת האותיות הכפולות הנו י"ב. (האותיות הכפולות הינם ר' וה' משרה כבר קיימות אצל אברהם, ר'ב"ק' כבר קיימות אצל אברהם ויצחק וכן הלאה. (טיול בפרדס)
- מ. מאת כל איש אשר ידבנו לבו תתקחו את תרומתי. (כה ב) ולא לקחת מאחד, אף אם רצונו לתת בשביל רבים. אכן היו בישראל כאלה שהיה להם רוב כסף וזהב מבית מצרים והיה ביכולתם לתת הכל משלהם, אך חפץ ה' היה שכל אחד שנדבו לבו יהיה לו חלק בבניית משכן לה'. (אמרות ה')
- נ. נשיאים הביאו את אבני השם ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן. ואת הבשמים ואת השמן למאור וגו' (לה כו-כח) לכן לא כתיב בהני ו' דלא קאי באמת על כולם. בפרשת ויקהל כתיב בו' דמשה כשאמר להם אמר שכולם יכולים לתת הכל אם ירצו, אבל לפי האמת לא נתנוהו רק הנשיאים. (טעמא דקרא)
- נ. נר חנוכה שמאל תדליק ר"ת נחשת וסמך ליה הדלקת נרות ואתה תצננה וגו' שמן זית נד. כי מצוה מן המובחר להדליק בשמן זית. (רבינו אפרים)
- ס. סוכה דפנות וסכך לא בעי דרך גדילתן. דווקא בקרשים שהיו מתפרקים במסעות זה מזה, אבל ארון ומזבח שהיו מחוברים תמיד לא היו העצים דרך גדילתן, לכן בארון ומזבח כתוב רק עצי שטים. (משך חכמה) כל הדברים כשרים לדפנות ואין צריך להעמידם דרך גדילתן. (שו"ע או"ח תל א) (עבד המלך)*
- ע. ע"ב אותיות – שמות האבות והשבתים 'שבטי ישרון' וכן אפרים ומנשה. וכן ע"ב אותיות בשם המפורש של 'י'סע' 'י'בא' 'י'ט'. (רבינו יהודה החסיד)*
- ע. ע' אמה ארכו – מהאילן שנטע אברהם בבאר שבע חתכוהו המלאכים והביאוהו לים סוף והיו אומרים לישראל שיקחוהו, והיה גבוה שבעים אמה ונעשה בריח התיכון למשכן, והיה מתעגל כנחש כשמימינן אותו להיכנס מהרוחות, והיה מתפשט כשמפרקים המשכן. (דבש לפי אות בריח בשם תרגום יונתן)*
- פ. פסקה נבואה ורוח הקודש בבית המקדש השני, משנת שנים לדרישו ואילך. לפיכך אין תועלת בארון וכו' שהרי הארון והלוחות שבו עם הכפורת באים כדי להשרות את השכינה והנבואה בפי הנביאים. והרי אם לא היו עושים בבית שני חושן היה הכהן הגדול מחוסר בגד ועבודתו פסולה. (אזנים לתורה)
- צ. צדקה לא תאמר לפני שיהיה לו בטחון ובוודאי יעזור לו השי"ת, רק היה כופר באותה שעה ותתן לו כל מה שבידך. (פרדס יוסף בשם הבעש"ט)
- ק. קדושתו יתירה לפיכך הזכירו בראשונה. (ר' טוביה) א"נ כשם שהתורה קדמה לעולם, כך הארון קדם למשכן, שהוא כנגד העולם. (ילקוט האזובי) בציווי הוצרך לפרש עשיית הארון והשולחן תחילה, שבשביל הארון שהוא עיקר של נעשו לי מקדש (כה ה) הוצרך לעשות משכן. (רשב"ם)*
- ק. קדושתן אינה שווה, הצד שזכה להיות אל קודש הקדשים אסור להורידו ולתת אותו לצד חוץ. וכדי שלא להחליף בשעת הקמת המסעות. (אזנים לתורה)
- ר. רמ"ח סה"כ – 48 קרשים, 100 לולאות, 100 קרסים, סה"כ רמ"ח. כנגד רמ"ח מצוות עשה, ורמ"ח איברי האדם. וזהו באור הפסוק: ככל אשר אני מראה אותך – כשם שבך יש רמ"ח אברים, כך את תבנית המשכן – תעשה המשכן במנין רמ"ח, וכן תקיימו רמ"ח מצוות עשה. (ילקוט האזובי)
- ש. שס"ט שנים עמד המשכן בשילה, שם היה המשכן מבניין ולא השתמשו בקרשים רק ביריעות, על אותו זמן אמרו חז"ל: שָׁמָּה תֵּאֵמַר אֲבָד סֶכֶךְ וּבִטֵּל סְפוּיָן - תִּלְמִיד לֹמֵר: "עוֹמְדִים", הֵיכָן שָׁכַל אוֹתָם שֶׁס"ט שָׁנִים עָמְדוּ הַקְרָשִׁים מוֹכְנִים לְשִׁימוֹשׁ, שֶׁהָיָה שׁוֹב שִׁימוֹשׁ בְּנוֹב וּבִגְבֻעוֹן. (אמרי אמת)
- ת. תורה לימודה ופולפולה, לא מאלה היא, שהרי 'לא יגעתי ומצאתי – אל תאמין' (מגילה י:.) על כן כאשר הראת בהר תעשה אתה בעצמך ולא תיעשה בלא יגיעה, אלא אחר יגיעה רבה. לפי שהמנורה רומזת על עומק פלפול התורה ושתהיה כולה מקשה מגוף אחד. והיה קשה בעיני משה רבינו לעשות כן מנורת זהב, לכן אמר לו הקב"ה תיעשה מאלה בלא יגיעה. משא"כ בלימוד התורה. (תורת משה' להחת"ס)*
- ת. תלמוד תורה מותר לבזבז אף יותר מחומש, ואתי שפיר בשבת (כז:.) הִדְרָתִי כֵּל נִכְסִי בְּשִׁבְלִי הוֹרְקָנוֹס בְּנִי שְׁלֵא עָסַק בְּתוֹרָה. וכן משמע בסוטה (כא:) אין דברי תורה מתקיימין אלא בְּמִי שֶׁמַּעְמִיד עֲצוּמוֹ עָרוֹם עֲלֵיהֶן, פרש"י - שפירש מכל עסקים ונעשה עליה עני וחסר כל. וכמו שיכול לבזבז ללמוד בעצמו כן בנו, דאם בנו זרזי ומולח בנו קודם. (קידושין כט:) (פרדס יוסף בשם שיטה מקובצת כתובות נ.)

מקורות / חידודן *

א. **אימתי נחשבת קבלתו של אדם חשוב כנתינה**, רק אם קיבל מתנה גמורה, אבל אם קיבל מתנה על מנת להחזיר, אין אותה הנאה שבקבלה הזמנית נחשבת לקבלת הנותן, שהרי הכל יודעים כי מקבל המתנה אמור להחזירה לרשות הנותן, ונמצא שאין לנותן כל הנאה בכך שאדם חשוב קיבל מתנה ממנו. לכך פירש"י – 'לי' לשמי. ולא לשום כוונה אחרת. (שב שמתנתא ע"פ הר"ן)

ג. **מצינו במצוות המילה** שלא שייך הפטור של 'מצות עשה שהזמן גרמא' לגבי נשים, משום שמשעבדות לבעליהן, ובמילה שהבעל חייב בה, נמצא שהיא עושה מה שהבעל מצווה לעשות. לפי זה אף ממצות בנין ביהמ"ק לא שייך לפוטרה משום שמשועבדת לבעלה, ואדרבה מכיון שהכל חייבים במצות בנין המקדש, אם לא תעשה היא – יתחייב הבעל לעשות זאת. (יד שאול סימן רס)

מצוה שחייבים בה רק פעם אחת הרי הלילה מפסקת את המצוה, אך לא מבטלת אותה ואין זה נחשב שהזמן גרמא. מה שנאמר שנשים פטורות במצות עשה שהזמן גרמא לא נאמר אלא במצוה שחייבים בה בכל יום, ונמצא שהלילה מבטל את המצוה ומשום כך נקרא 'מצות עשה שהזמן גרמא'. (בית יצחק או"ח סימן ג)

בקדשים אין את הפטור של 'מצות עשה שהזמן גרמא' לנשים. (מנחת אליעזר ח"ב סמ"ז)
לגבי מזווה מצינו (קידושין לד.) שנשים חייבות משום 'אטו גברי בעי חיי ונשי לא בעי חיי? אף כאן נאמר וכי רק אנשים צריכים כפרה ונשים אינן צריכות כפרה? והרי עיקר ביהמק"ד הוא לכפר על עם ישראל. (התעוררות תשובה ח"א סימן רפד) (ושלל לא יחסר)

ד. **שנים קרבים** וכן הקשה בספר של"ה. נראה עפ"י דאיתא בספר מורה נבוכים טעם על עשיית שני הכרובים להראות דכל דבר שיש בעולם אי אפשר להיות יחיד אלא עם בן זוג, זולת הקב"ה שהוא יחיד ומיוחד. ואם כן ניחא דכתב לשון **שנים קרבים** דקאי אכל דבר שיש בעולם שהוא שנים חוץ מהקב"ה שהוא יחיד ומיוחד. (פרדס שמאי)

שנים קרבים נערי בני ישראל, לומדי התורה לא ילמדו יחידים וכמאמרם ז"ל (ברכות סג:) מאי דקתיב (ירמיה נ לו) **'קרוב אל הבדים ונאלי'** – קרוב על שונאיהם של תלמידי תנאים ורבנים שישושים בד בבד ועוסקים בתורה. ולא עוד, אלא שמשפשים, קתיב הקא 'ונאלי', וקתיב הקס **'אשר נואלנו'**. ולא עוד, אלא שחוטאים, שנאמר **'אשר חטאנו'**. לפיכך היו הכרובים ב' כשני תלמידי חכמים המנצחים זה את זה בהלכה. (אונים לתורה)

כתב המאירי – **לעולם יעשה** לעצמו חבר ללמוד תורה עמו שאין הפלפול מצוי ליחיד אלא כשחברו מעוררו והוא שאמרו אין התורה מתוקנת אלא בחבורה. (שם)
ה. **תיעשה המנורה**. צריך לדעת למה הוצרך לומר תיעשה המנורה, ובמנחות פרק הקומץ רבה (כ"א א) דרשו תיעשה לרבות שאר המתכות. ולפי זה דקדק לומר תיעשה ולא תעשה כי בימי משה לא היה צורך לזה כי של זה עשו ובמדבר לא הוצרכו לעשות אחרת. (אוה"ח)

ו. נראה דעיקר הטעם משום ההיכל שהי' המנורה בדרום ושלחן בצפון ע"כ קרש שזכה בצפון כבר זכה שיהי' השלחן בצדו וקרש שבדרום כבר זכה במנורה שבצדו לכך אין לשנותו לרוח אחר דומיא דמעיל הנ"ל דאסור לשנותו לס"ת אחר ואולי הכא כ"ע מודים דמנורה ושלחן אין קדושתן בסיגנון אחד ויתכן שיש בזה מה שאין בזה. (שו"ת אמרי יוסף ח"א סימן עט)

מהר"ש היה מסמן הדפין למחיצות הסוכה א' ב' ג' כדי לראות סדר עמידתן שלא לשנות משנה לשנה וכן הוא בירושלמי **נהקמת את המשכן כמשפטו** וכי יש משפט לקרש אלא שזכה להינתן בצפון ינתן לעולם הצפון וכו'. (אליה רבה על שו"ע או"ח תרל)

כ. **ופניהם איש אל אחיו אל הפתח יהיו פני הפתחים** התינוקות והילדים העוסקים בתורה הם מגינים על ישראל ומבטלים גזירות רעות, וזהו **יהיו הפתחים פתחים קנפים** וגו', וכן נאמר (תהלים ח ג) **מפי עוללים וינקים יסדם עז למען צורריך להשביית אויב ומתנגם**. ונאמר (משלי כה טו) **ונלשו רפה תשבר גרם**. תינוקות של בית רבן גזירות רעות מבטלים ר"ת **תשבר גרם**. (צדור המור)

ע. **הרי לך בכל אבן ואבן ששה אותיות** להורות כי ששת ימי המעשה תלוים בי"ב שבטים, והיו באבני חושן ע"ב אותיות כי י"ב פעמים ששה הם ע"ב, והם כנגד ע"ב אותיות של השם הגדול להורות בזה קיום העולם שנברא בע"ב שעות, שהרי העולם נברא ביום, שנאמר: (בראשית ב, ד) **ביום עשות י-הנה א-להים ארץ וישימים** וששת ימי המעשה ע"ב שעות יש בהם, י"ב שעות בכל יום, וזהו שאמר הכתוב: (תהלים פט, א) **אמרתי עולם חסד יבנה** כמנין "חס"ד", ולמדנו מזה שהעולם שנברא בע"ב שעות מתקיים בזכות השבטים שבהם ע"ב אותיות. (רבינו בחי)

ע. ונגרמא מצינא בגו לוסתא מלכיש מן ספי לסיפי מן אילנא דנציב אברהם בקארה דשבע וכד עברו ישראל ית נמא קטעו מלאכנא ית אילנא וטלקוהו לנמא נהנת טפי על אנפי מנא ונהנה מלאכנא מקריז ונאמר דין הוא אילנא דנציב אברהם בקארה דשבע וצלי ממון בשום מימרא דין ונסבוהי בגי ישראל ועבדו מניה נגרא מציעא אורכיה שובעין אמין ופרישן מתעבדן ביה דכד הוו מוקמין ית משקנא הנה מתגלגל הי עקנא חזור חזור מלגיו ללוסי משקנא וכד הנה מתפרק הנה פשיט הי כחוטא. (תרגום יונתן)

וי"א ע"ב אמות, כיון שיש להוסיף עוד חצי אמה לכל צד. וכמפורש ברבינו בחי. ונרמז במילים (בראשית לב י) **במקלי עברתי ר"ת ע"ב**. (נפלאות חדשות)
ניסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארץ שבע (בראשית מו א) להיכן הלך אמר רב נחמן שהלך לקון ארזים שנטע אברהם זקינו בבאר שבע היך מד"א (בראשית כא) ויטע וגו' כתיב (שמות כ) **והקריית התיכון בתוך הקרשים** אמר ר' לוי והבריה התיכון שנים ושלשים אמה היו בו מהיכן מצאו אותו לשעה אלא מלמד שהיו מוצנעין עמהם מימות יעקב אבינו הה"ד שם לה **וכל אשר נמצא אתו עצי שטים** אשר ימצא אתו' אין כתיב כאן אלא **אשר נמצא אתו** א"ר לוי ממגדל צבעיא קצצום והביאום עמהם למצרים ולא נמצא בהם לא קשר ולא פקע אעין דשטים הוה במגדל והיו נוהגים בהם איסור משום קדושת הארון אתון ושאלון לרבי חנינא חבריהון ורבנן אמר להם אל תשנו ממנהג אבותיכם. (בראשית רבה צד א)

ס. **גם הארון והשולחן נעשו מעצים ושם לא היתה קפידא שיהיו העצים עומדים דרך גדילתם?** מפני שהעצים נתבטלו בכלים, שלא נתפרקו לעולם, משא"כ קרשי המשכן שנשאר שם קרשים עליהם, והמשכן היה מתפרק לקרשיו בשעת המסעות, והקרשים חשובים בעצמם כעין כלים, שמפורש בהם מדת גובהם ורחבם. א"נ המשכן היה דומה לבריאת שמים וארץ, והקרשים לשרפים שנאמר בהם (ישעיה ו ב) **שרפים עומדים ממעל לו**, לפיכך היו גם הקרשים עומדים לחלוק כבוד למי ששכן את שמו במשכן. (אזנים לתורה)

ק. **צוה השני' לעשות תחילה הארון ואח"כ השולחן** ואח"כ המנורה. הארון והמנורה רומזים לתורה אור, השולחן רומז לפרנסה, ללמד שצריך השולחן להיות מסובב באור התורה, שלא יבעט בעשרו ח"ו לעזוב דרך התורה, אדרבה יוסיף אומץ לקיים כל הכתוב בה. (אמרי חיים)
לעולם השולחן קודם למנורה, משום דזבולון קודם ליששכר, דהיינו כי השולחן מורה על עושר, והמנורה מורה על התורה, וכל זאת משום דפרנסת התלמידי חכמים צריך להיות קודם לתלמוד תורה, ועל כן השולחן קודם למנורה. (חת"ס)

ת. אמר רבי יצחק: הוצא שני חכמים – ידרים, וישעשיר – יצפין, וסימנין: שילחן בצפון ומנורה בדרום. ורבי יהושע בן לוי אמר: לעולם ידרים, שמתוך שמתקדם מתעשר – שנאמר: ארץ ימים בימינה, בשמאלה עשר נכבוד" (בב"ב כה:)

שבעים פנים לתורה, לעיתים תהיה יותר מתשובה אחת
התשובות אינם להלכה למעשה, הערות והארות יתקבלו בברכה
לעילוי נשמת הרב חפץ בן אסתר זצ"ל
ramnadlan018@gmail.com לקבלת העלון במייל ניתן לפנות לכתובת